

Toivo och Raimo, finska krigsbarn i Ullånger 24/8 1944 – 21/9 1945

Av Ilkka Pärssinen



Ilkka Pärssinen är född i Jalasjärvi, södra Österbotten i Finland. Han blev reservofficer vid I 21 1974 och tjänstgjorde bland annat som kompanichef och biträdande stridsledningschef vid Polarbrigaden, NB 51. I det civila var han arbetsmarknadsekonom och chef för det internationella arbetet i Statstjänstemannaförbundet (ST).

Mina farbröder Toivo och Raimo Pärssinen, var krigsbarn i Svedje respektive Fucke i Ullånger Ångermanland. De kom till Sverige när den ryska storoffensiven på Karelska näset, i juni och juli 1944 redan var över. Eldupphör mellan Finland och Sovjetunionen inträdde den 4 september 1944.



Bröderna Raimo och Toivo Pärssinen. Fotot är taget vid brödernas konfirmation i Lahtis 1950 där ett särskilt konfirmationsläger hade anordnats för de karelska immigranternas familjer. Foto från författaren.

Familjen Pärssinen hade flyttat tillbaka till Räisälä¹, Karelska näset, ett par år tidigare och när den ryska offensiven började den 9 juni 1944 måste familjen evakueras igen.

¹ Räisälä ligger i norra delen av Karelska näset vid floden Vuoksen ungefär 40 kilometer väster om Kexholm (ryska Priozersk). Räisälä var på den finska tiden en enspråkig finstalande socken. Den var sedan stenåldern ett av de tätast befolkade områdena i Karelen. 1940 fanns det 7000 invånare i socknen. Räisälä var känt för sina fina hästar och kor. I socknen fanns en folkhögskola, Räisälä herrgård, sågverk, fabrik och ett kraftverk. Räisälä var berömt för sin vackra natur och ansågs vara en av Finlands vackraste socknar. Området var rikt på arkeologiska fyndigheter som på den finska tiden ansågs höra till de rikaste i landet. Räisälä är beläget inom den del av Finland som 1944 avträdde till Sovjetunionen. Räisälä heter sedan 1948 Melnikovo.

Evakueringen genomfördes via Elisenvaara järnvägsstation, som ryssarna bombade den 20 juni. Familjen skulle då varit på tåget som bombades. Familjerna ombads redan den 19 juni att komma till Räisälä kyrkby för transporten till järnvägsstationen. Lastbilarna var dock kraftigt försenade och familjerna uppmanades att vänta hemma på transporterna. Detta gjorde också familjen Pärssinen.



Elisenvaara järnvägsstation före kriget. Beskuret foto från boken Karelen landet som var.

Lastbilarna kom dock sent på natten och de fylldes med boende utanför kyrkbyn som övernattat i gemensamma lokaler och som kördes tidigt till järnvägsstationen i Myllypelto för vidare befordran till Elisenvaara järnvägsstation som bombades på förmiddagen den 20 juni. Familjen Pärssinen kom med först i nästa transport och kom därmed undan bombningarna av Elisenvaara järnvägsstation där många Räisäläbor miste livet.

Toivo minns att hans far Toivo och morbror Arvo, som kommenderats till hemmafronten, hjälpte till att lasta på alla evakuerade på Myllypelto station och sen kunde tåget åka vidare via Elisenvaara station, som nu reparerats tillfälligt. Resan fortsatte via Nyslott och Seinäjoki till södra Österbotten där familjen installerades i ett hus och ett nytt liv samtidigt som far Toivo befann sig på näsfronten.

Äldste sonen Lauri var på Svirfronten och förflyttades sedan till karelska näset där han senare deltog i de fruktansvärda slagen i Tali-Ihantala. Mamma Hilda skötte om Familjen som bestod av Pentti (16), Olavi (14), Toivo (10), Raimo (9), Kaija (6) och Tapio (1). Terttu (18), arbetade då någonstans i mellersta Finland.

Livet var hårt och bristen på mat enorm, så mor Hilda beslutade att sända Toivo och Raimo som krigsbarn till Sverige när denna möjlighet uppenbarade sig. Hilda promenerade två gånger tillsammans med söner till Jalasjärvi kyrkby, ca 13 km fram/åter, för att sköta kontakterna med myndigheterna för att få iväg pojkarna till Sverige.

I Jalasjärvi centralort väntade en buss som förde pojkarna till Vasa. Resan stoppades dock en gång av polisen som sökte efter personer som var på väg till Vasa för svarstabörsaffärer. Polisen tog hand om dessa och färden kunde fortsätta till Vasa hamn. Där väntade M/S Kungsholm med vilken pojkarna fortsatte sin resa till Örnsköldsvik med namnlappar runt halsen.

Hjälpkommittén för Finlands barn² väntade på dem i Örnsköldsvik och pojkarna fick nu namnlappar på svenska runt halsen. Barnen fördes därifrån med buss till Dövstumsskolan i Härnösand, som hade gjorts i ordning för deras mottagande. Där blev de officiellt registrerade den 24 augusti 1944, fick logi, tvättades och hälsoundersöktes.

Toivo minns att pojkarna skämdes för att de fick likadana nattkläder som flickorna. Enligt honom gick det en tid innan de sen fördes med buss till torget i Ullånger, där de svenska mottagarfamiljernas representanter väntade på dem. De var uppenbarligen fördelade på sina respektive fosterfamiljer i förväg.

Nr	Namn & adr. i Finland	Födelsdag	Adress i Sverige
V-Va 95	Päissinen, Toivo Armas	3.8. 34 25.	Hansing Johan Nordlund Svedje
V-Va 96 ank. 24/8 -88	" Raimo Armas Raimi Luoopajärvi Virmala arresta 21/9 1945	6.10. 35 26.	" Sara Lundin Fucked

Anteckningar rörande Raimo och Toivo förda i inskrivningsbok för krigsbarn boende i Ullånger.
Foto från författaren.

Toivo mindes också att han och Raimo ursprungligen skulle hamna i olika delar i kommunen. Men efter att det upptäckts att de var bröder, placerades de i familjer som bodde nära varandra. Toivo placerades hos Johan och Sara Nordlund i Svedje och

² Hjälpkommittén för Finlands barn var en svensk privat hjälporganisation som under fortsättningskriget hade hand om evakueringen av finska barn till Sverige. Kommitténs motpart i Finland och ansvarig för urval av barnen var det Finska socialministeriets barnflyttkommitté. Under vinter- och fortsättningskriget kom 70 000 barn från Finland till Sverige. 27 000 av dem kom efter bombningen av Helsingfors i februari 1944. Hjälpkommittén för Finlands barn upphörde på 1950-talet.

Raimo på motsvarande sätt hos Sara Lundin i Fucke. Husen ligger en och en halv kilometer från varandra så pojkarna hade bra möjligheter att hålla kontakten. Det var viktigt då pojkarna inte kunde ett ord svenska i början.



Johan och Sara Nordlunds hus i Svedje där Toivo bodde som krigsbarn från augusti 1944 till september 1945. Foto från författaren.

Farfar Johan och farmor Sara hade två hus i Ullånger. Toivo bodde således i det nya huset i Svedje och Raimo hos Sara Lundin i Fucke, huset låg intill Johan Nordlunds hus. Nordlunds hade sex barn, två döttrar och fyra söner, varav Sven var den som var äldst. Farfar Johan hade jord och skog i Fucke och hans hus revs 1948 och timret därifrån användes till det hus han byggde nedanför vägen i Svedje dit han och farmor Sara flyttade. De ville inte ”ligga inpå” när Sven skulle gifta sig. I det huset bor idag Svens dotter Karin med sin man Stig. Sven brukade jorden i gården i Svedje, detta minns Toivo mycket väl.

Svens barn Karin (68) och Åke (62) var mycket gästfria värdar när vi, Toivo och hans yngste bror Tapio samt min bror Pentti och jag, gästade dem i Svedje i början av juni 2018. Karin och Åke var således inte födda när pojkarna var krigsbarn i Ullånger.

Toivo minns tiden som krigsbarn som en väldigt bra tid. De fick förvisso av någon anledning inte gå i skolan så båda pojkarna var hemma under det dryga året de var krigsbarn i Ullånger. De lärde sig dock svenska ganska snabbt eftersom de hade flera

svenska kamrater i samma ålder. De badade, spelade fotboll, åkte skidor och tränade backhoppning samtidigt som de lärde sig svenska och var tvungna att använda sig av det nya språket. Toivo hjälpte också Sven på gården med olika sysslor som att bygga staket och skördade hö.

Toivo var ofta tillsammans med Ture Wiklund (3 år yngre grannkille). Han lärde sig att cykla, i Svedje finns det höga backar så de fick ordentligt med fart när de tränade på att hålla balansen. Någon gång cyklade de också i diket, men då bytte Ture cykel med Toivo och berättade för sin far att han själv cyklat omkull. Tore är bortgången sedan några år.

När vi besökte Nordlunds i början av juni kom också Helen Gustafsson (82), Sven Nordlunds kusin på besök. Hon bor i samma by och när hon såg Toivo frågade hon: ”Kommer du ihåg när vi spelade fotboll på det här gårdstunet”? Toivo kom ihåg att när de spelade fotboll hade också en flicka varit med. Mötet med Helen bättrade på minnet betydligt hos Toivo.



Toivo och Helen Gustafsson. När Toivo var krigsbarn på gården var Helen med då pojkarna spelade fotboll på gårdsplanen. Foto från författaren.

Nedanför Nordlunds bodde på den tiden Bohmans, vars son Folke är 5 år äldre än Toivo. Folke minns både Raimo och Toivo och de hade många gemensamma minnen att berätta om när vi träffade Folke i Ullånger vid samma resa. Folke har också en hel del dokumentation om krigsbarn och deras situation i Ullånger socken och på så sätt fick Toivo många saker verifierade där det egna minnet inte längre räckte till.

Till Ullångers kommun kom det totalt drygt 50 krigsbarn åren 1941-46. Toivo och Raimo var nr 25 och 26 bland dem. Många blev kvar i Sverige, utbildade sig, gifte sig och på så sätt ökade mångfalden i Sveri-

ge. I september 1945 återvände dock pojkarna till Finland med tåg via Haparanda i egen vagn med mjuka säten. De var klädda i fina golfkläder och såg mycket representerativa ut. Än en gång hade bröderna en namnlapp runt halsen med adressen till hemorten. Med i deras bagage fanns också lite matvaror och godis.

På finska sidan väntade ett tåg med träbänkar och återkomsten blev således extra spartansk från det välmående Sverige till det utarmade Finland. Pojkarna kastade godis till barnen på stationerna på den finska sidan, men fick sluta med det eftersom ryktet spreds och det blev trängsel på stationerna längre fram.

Både Raimo och Toivo hade nästan helt glömt sitt modersmål. Deras äldsta bror, min far Lauri, som tillbringat två och en halv månad som krigsskadad på beredskapssjukhuset i Sollefteå³, fick träda in som tolk åt pojkarna när de kommit hem till Jokipii, Jalasjärvi. Lauri hemförlovades från sjukhuset i Seinäjoki i april 1945 och var i Jalasjärvi när pojkarna kom hem från Sverige i slutet av september.

Här kan man också notera att bröderna fick träffa sin bror Lauri en gång på Beredskapssjukhuset i Sollefteå tack vare en tornedalsk sköterska som hette Saimi Sandås. Det var ju en speciell händelse som t o m den lokala tidningen gjorde ett reportage om och dokumenterade med ett foto av de tre.



Raimo på hans 80 årsdag. Raimo har i drygt 40 år arbetat som linjearbetare vid det finska Post- och Televerket. Raimo bor idag i Raumo. Foto från författaren.



Med en adresslapp från Hjälpkommittén för Finlands barn om halsen ses Toivo på besök hos Folke Boman i Ullånger 2018. Toivo har i 40 år som telemontör installerat telecentraller åt det finska Post- och Televerket. Toivo bor idag i Raumo. Foto från författaren.

³ Lauri vistades på Beredskapssjukhuset i Sollefteå från den 10 oktober till den 26 december 1944. Beredskapssjukhuset var inrymt i Länslasarettet, Samrealskolan med gymnastiksal och Vemyra skol- och yrkeshems gymnastikbyggnad.